

Чому, як та коли потрібно вакцинуватися?

Короткий путівник для батьків

Загальновизнаною профілактикою попередження інфекційних захворювань є щеплення. Ця процедура нескладна, займає мало часу та має суттєвий позитивний ефект – створення імунітету до певної хвороби.

Однак, у суспільстві побутують думки про небезпечність вакцин, побічні реакції та шкідливість для організму. Відмова від щеплень зумовлює часте виникнення спалахів захворювань. Так, за 2018 рік в Україні було більше захворювань на кір, аніж у всій Європі¹: 53 тисячі проти 34 тисяч. У 2017 році цільові групи населення щепили на рівні до 90%.

Путівник містить:

- огляд Національного календаря профілактичних щеплень в Україні;
- відповіді на загальнопоширені питання на тему вакцинації;
- послідовні дії назустріч вакцинації.

Матеріал створено в рамках проєкту «Розвінчування міфів та стереотипів про вакцинацію», який впроваджує ГО «Інститут аналітики та адвокації» за підтримки «Медійної програми в Україні», що фінансується Агентством США з міжнародного розвитку (USAID) і виконується міжнародною організацією Internews. Ця програма зміцнює українські медіа та розширює доступ до якісної інформації. IAA несе відповідальність за зміст публікації, яка не обов'язково відображає позицію USAID або Уряду США.

Автор:

Віталій Набок
консультант із проведення досліджень IAA

Рецензент:

Валентина Думенко
завідувачка обласним Центром дитячої імунології, лікар–педіатр КП «Полтавська обласна дитяча клінічна лікарня»
Полтавської обласної ради

Верстка і дизайн:

Олена Овсяник
графічна дизайнерка IAA

Над дослідженням працювали:

Крістіна Криженко
комунікаційна менеджерка

Наталія Прохоренко
консультантка із проведення досліджень IAA

Лілія Сухенко
SMM-manager

Олександр Ткаченко
консультант із проведення досліджень IAA

© Інститут аналітики та адвокації, 2020

¹ Measles in Europe: record number of both sick and immunized.

URL: <https://www.euro.who.int/en/media-centre/sections/press-releases/2019/measles-in-europe-record-number-of-both-sick-and-immunized>

ЗМІСТ

Вступ	5
Від чого щеплюємося? Огляд вакцин	6
Вакцинація за Національним календарем профілактичних щеплень	6
Вакцини, рекомендовані МОЗ України для самостійної закупівлі	6
Маєш питання? Отримай відповідь! Найбільш поширені запитання щодо вакцинації	7
Перед тим, як отримати щеплення	7
Безпечність вакцин та реакції організму	8
Дитина та вакцинація	8
Висновки	9
Використана література	10
Додаток	10

ГЛОСАРІЙ

Вакцина	Препарат, що складається з ослаблених, вбитих збудників хвороб чи продуктів їхньої життєдіяльності, призначений для вироблення імунної відповіді
ВООЗ	Всесвітня організація охорони здоров'я
Імунізація	Процес, завдяки якому людина набуває імунітет або стає несприйнятливою до інфекційної хвороби, який зазвичай здійснюється шляхом введення вакцини
Колективний імунітет	Охоплення вакцинацією на рівні 95% населення країни, що дає можливість забезпечити повноцінний захист від спалахів та епідемій інфекційних хвороб, яким можна запобігти щепленнями
КПК	Вакцина від кору, епідемічного паротиту та краснухи
МОЗ	Міністерство охорони здоров'я України
Ревакцинація	Повторне введення вакцини чи анатоксину з метою підтримання штучного імунітету в людини до певних інфекційних хвороб

ВСТУП

Іспанський грип, чума, холера, віспа – далеко не повний перелік хвороб, які спричиняли пандемії у різний час по всьому світу. Їх наслідки – демографічна та економічна криза суспільства. Та людство по ходу свого розвитку відкрило ряд заходів, які запобігають захворюванням. Так, усього 160 років тому лікар Ігнац Земмельвейс почав навчати Європу гігієні рук, хоч це і вважалося дикунством та непотрібною справою. Зараз такі дріб'язкові і буденні речі попереджують смертельні випадки.

Навіть у 2020 році суспільство сповна відчуло на собі значення імунізації для звичного життя. У зв'язку з відсутністю вакцини від Covid-19² світ поринув у купу обмежень, які вплинули на життя від рівня родини до держави.

Важливість вакцинації у простому – допомогти людям виробити імунітет від захворювання, аби надалі не хворіти і не піддавати небезпеці своє життя.

Аби допомогти вам зробити правильний вибір, ми розробили цей путівник.

Корисного читання!

² станом на кінець липня 2020 року

ВІД ЧОГО ЩЕПЛЮЄМОСЯ? ОГЛЯД ВАКЦИН

За оцінкою ВООЗ, щороку вакцини рятують життя від 2 до 3 мільйонів людей³ і ця цифра могла би збільшитися ще на 1,5 мільйона, якби охоплення вакцинацією було глобальним.

В Україні затверджено Національний профілактичний календар щеплень, який визначає перелік обов'язкових профілактичних щеплень та оптимальний час їх проведення. Такі щеплення можуть вберегти від 10 смертельно-небезпечних захворювань, а саме: дифтерія, кашлюк, правець, поліомієліт, кір, краснуха, епідемічний паротит, туберкульоз, гепатит В, гемофільна інфекція. Інші щеплення за станом здоров'я проводяться для пацієнтів з високим ризиком виникнення та тяжким перебігом інфекцій та є обов'язковими в медичному супроводі таких осіб.

Вакцинація за Національним календарем профілактичних щеплень

Вакцинуватися мають усі: як дорослі, так і діти. У Національному календарі профілактичних щеплень в Україні міститься інформація щодо рекомендованого віку для введення кожної з вакцин (Додаток 1).

Також йде робота над розширенням Календаря щеплень: 31 липня 2020 року оперативний штаб МОЗ з протидії вакцинокерованим інфекціям рекомендував включити до обов'язкових профілактичних щеплень з 2022 року пневмококову вакцину.

Вакцини, рекомендовані МОЗ України для самостійної закупівлі

Окрім цього існує перелік вакцин, рекомендований МОЗ для самостійної закупівлі. Вони не фінансуються з державного бюджету.

Щодо оптимального часу введення додаткових щеплень, а також ліцензованих місць придбання, зберігання і транспортування до закладу для введення ви можете проконсультуватися з лікарем, з яким маєте підписану декларацію.

Зокрема, МОЗ радить⁴ зробити щеплення від:

вітряної віспи

гепатиту А

менінгокової інфекції

грипу

щороку, бажано перед початком епідемічного сезону, але можна і під час нього

папіломавірусу людини

бажано до початку статевої активності

пневмокової інфекції

з 2022 року очікується закупівля за кошти державного бюджету

ротавірусної інфекції

ротавірусної інфекції (2 дози вакцини до досягнення віку в 24 тижні).

³ МОЗ України - Вакцинація: від яких хвороб варто захиститись.

URL: <https://moz.gov.ua/article/health/vakcinacija-vid-jakih-hvorob-var-to-zahistitis>

⁴ МОЗ України - Вакцинація: від яких хвороб варто захиститись. URL: https://moz.gov.ua/article/health/vakcinacija-vid-jakih-hvorob-var-to-zahistitis?fbclid=IwAR3kRueg6oWLqRzpUxBbzGuNLpS2DOh7zN8eiI2dbC7wl4Qlym7cU_nDN2s

МАЄШ ПИТАННЯ? ОТРИМАЙ ВІДПОВІДЬ! НАЙБІЛЬШ ПОШИРЕНІ ЗАПИТАННЯ ЩОДО ВАКЦИНАЦІЇ

Батьки найбільше хочуть, аби їх діти були здоровими та могли жити повноцінним життям. Та через поширені міфи в Інтернеті чи розповіді знайомих виникають сумніви, чи потрібні щеплення взагалі.

Вакцини, як і будь-які ліки, можуть викликати побічні ефекти, але серйозні реакції на вакцину – вкрай рідкісні. До прикладу, імовірність серйозної алергічної реакції на вакцину КПК становить 1 реакція на 1 000 000 щеплень. Тоді як із 1 000 людей, які заразилися кором⁵, 1 помирає, 1 захворіває на енцефаліт, а 50 отримують тяжкі ускладнення⁶ – пневмонію, вушну інфекцію (отит), інвалідність, які можуть призвести до смерті.

Ми зібрали відповіді на найбільш поширені питання щодо вакцинації.

Перед тим, як отримати щеплення

Що робити у випадку, коли лікар каже, що вакцини немає, або відмовляється робити щеплення?

Зверніться до головного лікаря медзакладу для з'ясування причини. Якщо вам не надали необхідної інформації, зверніться у департамент/управління охорони здоров'я вашої області.

Контактний телефон гарячої лінії Департаменту охорони здоров'я Полтавської ОДА: 0 800 50 50 32;

Контактний телефон гарячої лінії Міністерства охорони здоров'я України: 0 800 505 201.

Чи потрібно вакцинуватися дорослим?

Так, дорослі отримують щеплення від правця та дифтерії кожні наступні 10 років свого життя. Крім того, МОЗ пропонує щепитися рекомендованими вакцинами ще від інших хвороб (грипу, пневмококової інфекції, гепатиту А, вітряної віспи, менінгококової інфекції, папіломавірусу людини) за власний кошт. Навіть якщо ви пропустили щеплення, вам варто проконсультуватися зі своїм лікарем щодо подальших дій.

Чи безкоштовні вакцини і сама процедура вакцинації?

Так, у разі якщо ви звертаєтесь до лікаря, з яким у вас підписана декларація, а вакцина затверджена у Національному календарі щеплень в Україні.

Чи є протипоказання щодо вакцинації?

На сьогодні в Україні абсолютними протипоказаннями до рутинної вакцинації є:

- гострі захворювання з підвищенням температури вище 38,0 С;
 - наявність в анамнезі анафілактичної реакції на попередню дозу вакцини;
 - вагітність, тяжка імуносупресія/імунodefіцит – протипоказано введення живих вакцин (БЦЖ, КПК, ОПВ).
- Застереження (вакцинація з пересторогою) – ситуація, за якою остаточне рішення щодо щеплення приймається лікарем з урахуванням переваг над ризиками від проведення щеплення залежно від ситуації, що склалася.

⁵ МОЗ України – Відповіді на поширені питання про вакцинацію від кору: <https://moz.gov.ua/article/immunization/vidpovidi-na-poshireni-pitannja-pro-vakcinaciju-proti-koru>.

⁶ МОЗ України – Відповіді на поширені питання про кір. URL: <https://moz.gov.ua/article/immunization/vidpovidi-na-poshireni-pitannja-pro-kir>

Безпечність вакцин та реакції організму

Чи безпечні вакцини, які закуповує Україна?

Усі вакцини, які зареєстровані в Україні, є безпечними і відповідають стандартам якісної практики виробництва. Будь-яка вакцина перед тим, як вперше отримати реєстраційне посвідчення, проходить багатоетапні дореєстраційні дослідження щодо імуногенності, безпеки, ефективності.

Якщо після щеплення не було жодної відчутної реакції від організму, чи виробиться імунітет?

Хоча на деякі щеплення реакції є очікуваними (наприклад біль, ущільнення, свербіж, почервоніння у місці введення вакцини, підвищення температури тіла), та їх відсутність не означає, що імунітет не виробиться. Кожен організм реагує на вакцину індивідуально. Наприклад, оральна вакцина від поліомієліту не дає локальної реакції, а у випадку з правцем, дифтерією та КПК вірогідність виникнення тимчасових наслідків складає 10%. Крім того, є можливість дізнатися, чи виробилися антитіла до вакцини за допомогою аналізу. Для кожної вакцини проводять свій аналіз, який показує, чи є імунна відповідь організму і наскільки вона хороша.

Дитина та вакцинація

Чи можна вакцинуватися при плануванні вагітності?

Якщо ви плануєте вагітність, то маєте зверити отримані щеплення із рекомендованим переліком у Нацкалендарі. Під час зараження вагітної жінки на ранніх термінах вагітності кором або краснухою, у неї може статися викидень. Тож імунізуватися від цих хвороб жінкам потрібно перед плануванням вагітності. Жінка має утримуватися від вагітності щонайменше протягом 1 місяця після вакцинації КПК. Вагітним жінкам не слід вводити «живі» вакцини, до яких відноситься вакцина КПК (кір, паротит, краснуха)⁷.

Що таке «стратегія кокону» і як вона допомагає захистити немовля від хвороб?

У країнах європейського простору (Німеччина, Велика Британія, Франція) батьки практикують «стратегію кокону», за якої найближче оточення дитини має щепитися від усіх хвороб, від яких є затверджені вакцини. Чому так? Тому що у перші місяці життя дитина лише набуває загального імунітету, а вакцини від таких хвороб, як дифтерія, правець, кашлюк, поліомієліт і гемофільна інфекція можна давати за загальним правилом лише у 2 місяці. Вакциною від кору, епідемічного паротиту та краснухи взагалі щеплюють в один рік. До того ж, контакт із невакцинованими людьми є ризикованим.

ВООЗ та національні медичні установи у кампаніях з вакцинації прагнуть показати людям, що сучасна наука здатна захистити від небезпечних хвороб, дітей від небезпечних хвороб, щодо яких призначені щеплення. Та батькам робити вибір найскладніше, оскільки мова йде про їх власних дітей.

Чи можуть бути побічні реакції від щеплення?

Після проведення щеплення протягом деякого часу організм може демонструвати активні пристосувальні процеси: підвищення температури, почервоніння та біль в місці уколу тощо. Ці реакції є не дуже приємними, і в той же час вони демонструють, що вакцина діє і організм виробляє власний імунітет, а відтак – стає захищеним від даної хвороби.

Чи можна вакцинувати дитину, якщо пропустили щеплення за віком?

Так, можна. У Календарі щеплень [2] є окремий розділ про вакцинацію дітей з порушенням календаря щеплень. Там є інформація як поєднуються вакцини між собою, які вакцини використовуються. Додатково щодо щеплення ви можете порадитись зі своїм педіатром.

Чи можна дитині відвідувати школу чи дитячий садочок без щеплень?

Відповідно до статті 15 Закону [1] та роз'яснення [4], що у випадку офіційної відмови батьків дитини, у якої немає медичних протипоказань, від проведення щеплень, сімейний лікар чи педіатр, з яким укладено декларацію, зобов'язаний видати довідку форми № 086-1/о «Довідка учня загальноосвітнього навчального закладу про результати обов'язкового медичного профілактичного огляду» та довідку форми № 063/о «Карта профілактичних щеплень» з приміткою, що профілактичні щеплення дитині не проведені по причині відмови батьків. До школи дитину зараховують, але керівництво навчального закладу повинно запропонувати альтернативну форму навчання згідно з чинним законодавством, так як Закон України «Про захист населення від інфекційних хвороб» (статті 12, 15) передбачає: профілактичні щеплення проти дифтерії, кашлюка, кору, поліомієліту, правця, туберкульозу є обов'язковими і включаються до календаря щеплень. Дітям, які не отримали профілактичних щеплень згідно з календарем щеплень, відвідування дитячих закладів не дозволяється.

ВИСНОВКИ

Вакцини допомагають запобігати хворобам з високим відсотком смертності – поліомієліту, кору, паротиту, гепатиту В, дифтерії, кашлюку, правця, туберкульозу, гемофільної інфекції.

Вакцинація полягає у введенні в організм людини антигенів (специфічних речовин, які викликають імунну реакцію).

Ключова мета вакцинації – вироблення імунітету – колективного чи індивідуального (у випадку з правцем).

Внаслідок імунної реакції утворюються клітини пам'яті, які носять у собі інформацію, як саме дати більш стійку та швидку імунну відповідь при можливому інфікуванні. Діти, як і дорослі щодня піддаються впливу сотень чужорідних речовин, а звичайна застуда чи ангіна проковує значно більше антитіл, аніж вакцини.

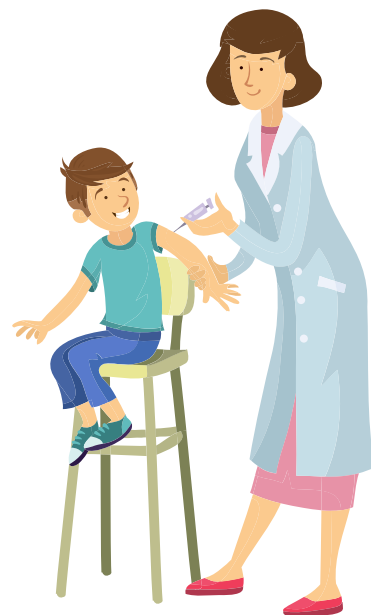
Часто відмова від щеплень пояснюється побоюваннями батьків щодо можливих ускладнень від щеплень і недостатньою обізнаністю про вакцинацію. Відмова від щеплення може спровокувати інвалідизацію, іноді смерть. В Україні законодавством дозволено дати інформовану відмову від щеплень. Але при цьому повинні бути дотримані такі умови:

- до відома пацієнта повинні бути доведені можливі наслідки такого рішення;
- якщо, незважаючи на отриману інформацію, пацієнт наполягає на добровільній відмові від щеплень, лікар має право вимагати від нього письмового підтвердження;
- якщо отримати від пацієнта письмової відмови з будь-якої причини неможливо, лікар фіксує рішення пацієнта в письмовому акті і засвідчує правдивість документа підписами двох свідків.

Пам'ятайте:

Якщо ви зробите щеплення своїй дитині, шанс на виникнення несприятливих подій після імунізації, становить 1 до 5 000 дітей, яким зробили щеплення;

Якщо ви не зробите щеплення своїй дитині, то шанс захворіти становить 1 на 100 дітей.

ВИКОРИСТАНА ЛІТЕРАТУРА:

1. Закон України «Про захист населення від інфекційних хвороб». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1645-14#Text>.
2. Наказ МОЗ України «Про удосконалення проведення профілактичних щеплень в Україні». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1237-14#Text>.
3. Національний календар профілактичних щеплень в Україні, затверджений МОЗ України у 2018 році. URL: <https://moz.gov.ua/article/immunization/kalendar-proflaktichnih-sheplen>.
4. Лист МОН України «Щодо роз'яснення порядку приймання дітей до першого класу». URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v9_71729-15#Text.
5. Communicating Effectively About Vaccines: New Communication Resources for Health Officials. ASTHO. URL: <https://www.astho.org/Programs/Immunization/Communicating-Effectively-About-Vaccines--New-Communication-Resources-for-Health-Officials/>.
6. Talking with parents about vaccines for children. WHO. URL: https://www.euro.who.int/__data/assets/pdf_file/0006/160755/Talking-with-parents_EN_WHO_WEB.pdf?ua=1.
7. Vaccines and Immunization. WHO. URL: https://www.who.int/health-topics/vaccines-and-immunization#tab=tab_1.
8. Вакцинація. Міністерство охорони здоров'я України. URL: <https://moz.gov.ua/immunization>.
9. Імунізація. Центр громадського здоров'я МОЗ України. URL: <https://phc.org.ua/kontrol-zakhvoryuvan/imunizaciya>.
10. Що варто знати батькам про вакцинацію? Центр громадського здоров'я МОЗ України. URL: <https://phc.org.ua/news/scho-var-to-znati-batkam-pro-vakcinaciyu>.

Додаток 1

	Перші 18 місяців життя							Від 2 до 16 років*			Дорослі
	1 доба	3-5 діб	2 місяці	4 місяці	6 місяців	12 місяців	18 місяців	6 років	14 років	16 років	Кожні 10 років
Гепатит В	1 доза		2 доза		3 доза						
Туберкульоз		1 доза									
Кір, паротит, краснуха						1 доза		2 доза			
Дифтерія, правець			1 доза	2 доза	3 доза		4 доза	5 доза		6 доза	+
Кашлюк			1 доза	2 доза	3 доза		4 доза				
Поліомієліт			1 доза**	2 доза**	3 доза***		4 доза***	5 доза***	6 доза***		
Гемофільна інфекція (ХІВ-інфекція)			1 доза	2 доза		3 доза					

* - з урахуванням медичних показань рекомендований вік для вакцини може змінюватися;

** - Інактивована поліомієлітна вакцина (ІПВ);

*** - Оральна поліомієлітна вакцина (ОПВ).

